

Významné antidiskriminační kauzy v ČR 1989 – 2006

Tento přehled shrnuje nejvýznamnější soudní spory týkající se práva na ochranu před diskriminací, které se odehrály v České republice od roku 1989. Takových soudních sporů bylo v uvedeném období v České republice řešeno jen velmi málo (řádově několik). Většina z nich byla důsledkem takzvaného „situačního testingu“ diskriminace v přístupu ke službám nebo přístupu k zaměstnání, při kterém členové nevládních organizací zkoušejí, zda se zaměstnavatelé nebo nájemci bytů chovají stejně k lidem s rozdílnou etnickou příslušností. Prezentovaný přehled antidiskriminačních kauz, ačkoliv jej není možné považovat za kompletní výčet všech těchto případů, představuje ty z nich, které významným způsobem přispěly k rozvoji soudní ochrany práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací. Přehled zpracovaný ve spolupráci s Poradnou pro občanství, občanská a lidská práva byl zaslán Evropskému monitorovacímu centru (EUMC) se sídlem ve Vídni, které koordinuje činnost evropské sítě pro monitorování projevů rasismu a xenofobie (RAXEN).

Tento souhrn je součástí monitoringu projevů rasismu, xenofobie, islamofobie a antisemitismu, kterou v rámci projektu RAXEN připravuje za Českou republiku pro Evropské monitorovací centrum (EUMC) společnost Člověk v tísni a další čtyři spolupracující organizace (Tolerance a občanská společnost, o.s., Bejt Praha, Centrum pro integraci cizinců, Centrum pro aplikovanou antropologii a terénní výzkum ZČU).

Název kauzy: Případ z diskotéky	
Datum rozhodnutí :	28. května 2002
Referenční číslo:	
1 Co 62/2002-63 (usnesení, jímž se zrušilo rozhodnutí soudu 1. stupně a vrátilo věc zpět k projednání)	
Rozhodující orgán:	Vrchní soud, Praha
Základní charakteristika:	
<p>V červenci 2001 byl panu J.K., který je romského původu, odepřen vstup na diskotéku v jednom západočeském městě. Zaměstnanci diskotéky mu bylo sděleno, že na diskotéku nebude v žádném případě vpuštěn, jelikož mají od provozovatele zařízení zákaz vpouštět Romy. Incidentu byli rovněž přítomni testéři z řad nevládních organizací, kteří nebyli romského původu a po zakoupení vstupenky se bez problémů dostali dovnitř.</p>	
Argumentace sporu:	
<p>Pan J.K. se cítil tímto postupem zaměstnanců diskotéky poškozen ve svých právech a podal k soudu 1. stupně žalobu na ochranu osobnosti proti obchodní společnosti, která diskotéku provozuje. Žalobce argumentoval zejména čl. 3 Listiny základních práv a svobod, kde se tato práva zaručují všem bez rozdílu rasy, barvy pleti nebo příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině a čl. 10, který garantuje zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti. Dále se žalobce dovolával porušení § 6 zákona o ochraně spotřebitele, kde je stanoven zákaz diskriminace při poskytování služeb.</p>	
Klíčové skutečnosti, které byly objasněny:	
<p>Soud zkoumal intenzitu zásahu do osobnostních práv žalobce, v případě, kdy tento byl označen personálem diskotéky za osobu, která není na rozdíl od většiny hodna poskytnutí služeb a jejíž přítomnost na diskotéce je obtěžující a nežádoucí. Důvodem odmítnutí měli být údajné problémy s osobami romské národnosti na diskotéce v minulosti, čímž personál de facto potvrdil, že odmítnutí bylo založeno na rasové příslušnosti žalobce.</p> <p>Z hlediska argumentace protistrany bylo pro budoucnost projednávání obdobných sporů v České republice důležité, že se žalovaná strana bránila tím, že se jedná o "soukromý klub" a že je tedy na vůli provozovatele, koho na diskotéku vpustí a koho nikoli.</p>	
Výsledek, interpretace a dopad kauzy:	
Vrchní soud rozhodl o tom, že došlo k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv	

žalobce, který je z objektivního pohledu značný, jelikož prohlásil za zjevné, že žalobce byl jednáním personálu diskotéky diskriminován. Neztotožnil se s výkladem soudu 1. stupně, když prohlásil, že morální zadostiučinění není v tomto případě dostačující a dovodil, že tu jsou vzhledem k okolnostem případu předpoklady pro přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku.

Odmítl argumentaci žalovaného o diskotéce jako soukromém klubu, neboť provozovatel diskotéky neměl v předmětu činnosti vedení klubu, ale toliko činnosti směřující k poskytování veřejně přístupných služeb, na něž se vztahuje zákon na ochranu spotřebitele, tedy i zákaz diskriminace.

Odůvodnění výběru kauzy:

Tento případ byl prvním, v němž soudy akceptovaly, že přímá diskriminace představuje zásah do osobnostních práv. Vrchní soud dále prohlásil, že diskriminační jednání představuje značný zásah do osobnostních práv a proto k vyvážení materiální újmy, jež poškozenému vznikla, nepostačí pouze morální zadostiučinění.

Význam tohoto případu tak spočíval zejména v tom, že byl judikaturou proveden výklad doktríny ochrany osobnostních práv s důrazem na intenzitu do jejich zásahu a zároveň byla zřetelně odmítnuta ryze účelová argumentace, do té doby řady poskytovatelů služeb, ohledně návaznosti poskytování služeb na podmínku "fiktivního" klubového členství. Informace o rozsudku v publikaci: Čižinský Pavel a kol., Diskriminace – manuál pro pracovníky institucí, Poradna pro občanství, Praha 2006

Název kauzy:	Případ z ubytovny
Datum rozhodnutí:	2.6.2004
Referenční číslo:	23C 110/2003-36
Rozhodující orgán:	Krajský soud, Ostrava
Základní charakteristika:	
<p>Žalobkyně na počátku července 2003 navštívila ubytovnu M. s cílem zjistit podmínky ubytování a v případě, že by podmínky byly lepší, než v jejím současném bydlišti, byla připravena bydlení přijmout. Na této cestě ji doprovázel její známý, taktéž příslušník romského etnika. Poté, co oba dorazili do ubytovny, navštívili v kanceláři vedoucí ubytovny. Ta jim hned na první obecný dotaz na možnosti ubytování odpověděla, že v ubytovně nejsou volné ubytovací kapacity a delší dobu nebudou, navíc jsou prý na ubytovací jednotky pořadníky. Jen o několik minut později vstoupili do kanceláře ubytovny členové nevládní organizace, kteří svůj záměr o ubytování pouze předstírali, a to za účelem zjistit, zda vedení ubytovny nebude jednat odlišně s osobou většinové etnické příslušnosti. V následujícím rozhovoru vedoucí ubytovny uvedla, že je volná dvoupokojová jednotka, a navíc z další diskuze vyplynulo, že pokud testéři zaplatí druhý den ráno, mohou se nastěhovat obratem. Případ byl výsledkem situačního testingu.</p>	
Argumentace sporu:	
<p>Žalobkyně se v petitu domáhala soudní ochrany svých osobnostních práv odkazem zejména na znění čl. 24 Listiny základních práv a svobod, podle něhož nesmí být příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nikomu na újmu. Rovněž poukazovala na porušení čl. 2,11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (právo na přiměřenou životní úroveň, materiální záruka nediskriminace) a čl. 5, 6 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace (zákaz diskriminace bez rozlišování podle etnického původu, mj. při užívání práva na bydlení).</p>	
Klíčové skutečnosti, které byly objasněny:	
<p>Soud konstatoval, že napadené jednání provozovatele naplnilo znaky diskriminace na základě etnického původu, která je zahrnována pod širší pojem rasové diskriminace. Provozovatel ubytovny u soudu sice prokazoval, že nedošlo k diskriminaci žalobkyně zejména tím, že prokazoval rovné zacházení</p>	

s ostatními ubytovanými příslušníky romské etnické menšiny na ubytovně M. i ostatních ubytovnách, které žalované společnosti patří. Žalovaná strana se tak domáhala vyvrácení žaloby podáním důkazu opakem podle § 133a odst. 2 o s. ř. (přenos důkazního břemene), Nicméně soud ve svém odůvodnění uvedl, že žalobkyně podala žalobu na ochranu osobnosti a nikoli žalobu na diskriminaci, ve které procesní institut přenosu důkazního břemene nemá místo.

Odůvodnění výběru kauzy:

Význam tohoto případu spočíval zejména v tom, že byl soudem přijat jako podpůrný důkaz i přepis audiozáznamu jednání vedoucí ubytovny. Navíc soud přiznal žalobkyni peněžní zadostiučinění s poukazem nejen na jeho roli kompenzační, ale i funkci sankční, resp. preventivní. Informace o rozsudku v publikaci: Čížinský Pavel a kol., Diskriminace – manuál pro pracovníky institucí, Poradna pro občanství, Praha 2006

Název kauzy:	Případ neobsloužení v restauraci
Datum rozhodnutí:	17. srpna 2004 (Vrchní soud v Praze)
Referenční číslo:	1Co 321/2003-196
Rozhodující orgán:	Krajský soud, Vrchní soud
Základní charakteristika:	
<p>Žalobci romského původu navštívili restauraci v městě N., kromě využití služby měli také v úmyslu prostřednictvím situačního testingu ověřit zda jsou v uvedené restauraci diskriminováni Romové. Žalobci po příchodu usedli k volnému stolu, nicméně obsluhou byli soustavně ignorováni a nakonec přibližně po 20 minutách postavil číšník na jejich stůl označení "reservé". Mezitím vstoupily do restaurace 2 osoby – svědkyně (pracovnice Poradny a pracovnice referátu sociálních věcí Okresního úřadu v N.), které obslouženy byly. Dva žalobci se také pokusili objednat si pití u pultu nicméně bylo jim sděleno, že na pokyn obžalovaného obsloužení nebudou, přičemž žalovaný zmínil špatnou zkušenost s Romy v minulosti.</p>	
Argumentace sporu:	
<p>Žalovaní se cítili být jednáním poškozeni, nejen že jim byla odepřena určitá služba, ale zároveň jim bylo dáno na vědomí, že se jedná o osoby nižší kategorie, a to na základě jejich příslušnosti k rase nebo etniku. Žalobci se svého nároku se domáhali s odkazem na porušení čl. 3 a čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Dále podle čl. 5 písm. F) Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, podle § 6 zákona o ochraně spotřebitele, jenž zakazuje spotřebitele jakýmkoli způsobem diskriminovat a podle čl. 11 občanského zákoníku, podle nějž má každá fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, občanské cti a lidské důstojnosti. Vzhledem k neexistenci dostatečné antidiskriminační ochrany před diskriminací při poskytování služeb se žalobci domáhali ochrany před diskriminací prostřednictvím doktríny ochrany osobnosti podle občanského zákoníku.</p>	
Klíčové skutečnosti, které byly objasněny:	
<p>Rozhodnutí akceptovalo koncepci, že na diskriminaci se vztahuje občanskoprávní ochrana osobnosti., neboť právo na rovné zacházení je součástí všeobecného osobnostního práva.</p>	
Výsledek, interpretace a dopad kauzy:	
<p>Soud 1. instance (Krajský soud v Hradci Králové) rozhodl, že žalobci byli diskriminováni, a že se žalovanému nepodařilo prokázat, že důvodem neobsloužení byla rezervace stolu. Soud dále rozhodl o povinnosti žalovaného se žalobcům omluvit a zaplatit každému 20 tis. Kč jako náhradu nemajetkové újmy. Žalovaný se proti</p>	

rozhodnutí odvolal k Vrchnímu soudu v Praze, který na základě doplnění dokazování dospěl k odlišnému skutkovému zjištění než soud 1. instance. Vrchní soud prohlásil, že žalovaní neporušili zásadu stejného zacházení, a že k neobsloužení žalobců nedošlo z důvodů rasové diskriminace a nedošlo tak k zásahu do jejich osobnostních práv. Vrchní soud dále konstatoval, že soud 1. instance postupoval správně, když v daném případě postupoval podle § 133a občanského soudního řádu o přenosu důkazního břemene.

Odůvodnění výběru kauzy:

Informace o rozsudku v publikaci: Čížinský Pavel a kol., Diskriminace – manuál pro pracovníky institucí, Poradna pro občanství, Praha 2006. Vzhledem k neexistenci specifických antidiskriminačních ustanovení v oblasti poskytování služeb a nemožnosti domáhat se ochrany přímo žalobou na ochranu před diskriminací tato rozhodnutí potvrdila možnost využít v takovém případě institut ochrany osobnosti podle občanského zákoníku. Soudy aplikovaly v souladu s rasovou směrnicí a občanským soudním řádem přenos důkazního břemene.

Název kauzy:	Diskriminace v přístupu k zaměstnání
Datum rozhodnutí:	31. března 2004
Referenční číslo:	37C 109/2003-48
Rozhodující orgán:	Městský soud, Praha
Základní charakteristika:	
<p>Žalobkyně romského původu v červnu 2003 vstoupila do provozovny prodejny drogerie s cílem získat v prodejně zaměstnání; na dveřích prodejny byl umístěn nápis „Hledáme prodavačku“. Zástupce vedoucí žalobkyni sdělila, že místo je již obsazené. Po chvilce do prodejny vstoupila pracovnice nevládní organizace a předstírala, že hledá zaměstnání s cílem zjistit jak s ní bude jednáno jako s příslušnicí většinové společnosti. Pracovníci nevládní organizace bylo místo nabídnuto a byli jí sděleny další informace týkající se nabízeného místa. Měla se dostavit znovu v době, kdy bude v prodejně vedoucí, přičemž jí bylo řečeno, že má naději místo získat.</p>	
Argumentace sporu:	
<p>Žalobkyně se cítila postupem provozovny diskriminována pro svůj romský původ, dané jednání naplnilo znaky diskriminace na základě etnického původu. Žalobkyně byla vystavena méně příznivému zacházení. Není samozřejmě jisté, zda by místo skutečně získala, pokud by absolvovala pohovor, nicméně žalovaná strana jí ani nedala šanci a nezjišťovala její předpoklady a vlastnosti a odmítla jí s tím, že místo je již obsazené, což nebyla pravda.</p> <p>Vzhledem k tehdejší neexistenci dostatečné antidiskriminační ochrany před diskriminací při přijímání do zaměstnání se žalobkyně domáhala ochrany před diskriminací prostřednictvím ochrany osobnosti podle občanského zákoníku.</p>	
Klíčové skutečnosti, které byly objasněny:	
<p>Diskriminace v přístupu k zaměstnání byla shledána zásahem do práva na ochranu osobnosti – možnost obětí domáhat se ochrany před diskriminací při přijímání do zaměstnání i přes tehdejší neexistenci speciální žaloby na ochranu před diskriminací.</p>	
Výsledek, interpretace a dopad kauzy:	
<p>Soud rozhodl, že uvedené jednání bylo zásahem do osobnostních práv žalobkyně a vzhledem k tomu, že se jednalo o zvláště závažný zásah má právo i na finanční satisfakci.</p>	
Odůvodnění výběru kauzy:	

Jedná se o ojedinělý případ, kdy se oběť diskriminace v přístupu k zaměstnání domáhala ochrany soudní cestou.

Název kauzy:	Obtěžování – případ baseballové pálky
Datum rozhodnutí:	30. června 2005
Referenční číslo:	30 Cdo 1630/2004-156
Rozhodující orgán:	Nejvyšší soud
Základní charakteristika:	
<p>Pracovníci nevládní organizace byly informováni o případu diskriminace, proto v červnu 2001 společně s dobrovolníkem romského původu panem F.K. vstoupily do pohostinství v městě H., v jeho interiéru viděli umístěnu sochu znázorňující antické božstvo, která držela v ruce baseballovou pálku s nápisem „Na cikány“. Skupina využila služeb pohostinství, jak měla ostatně v úmyslu, a po pořízení dokumentace přivolala policii a podala trestní oznámení. Přivolaní policisté dávali najevo, že celou věc považují za zbytečné zdržování; o pálce ví již několik let a nikomu to dosud nevadilo. V červenci 2001 podal F.K. žalobu na ochranu osobnosti proti obchodní společnosti B. s.r.o., která vlastní zmíněnou provozovnu.</p>	
Argumentace sporu:	
<p>Žalobce argumentoval, že jednáním zmíněné společnosti došlo k zásahu do jeho lidské důstojnosti, když mu bylo jako hostu ve veřejně přístupné provozovně dáno najevo, že není v restauraci žádoucí osobou a že jako jednotlivec je hoden pouze toho, aby bylo proti němu užito násilí. Vzhledem k neexistenci dostatečné antidiskriminační ochrany před diskriminací se domáhal ochrany před obtěžováním prostřednictvím ochrany osobnosti podle občanského zákoníku.</p>	
Klíčové skutečnosti, které byly objasněny:	
<p>Podle Nejvyššího soudu zásahem do osobnostních práv může dojít nejen jeho zacílení vůči individualizované osobě, ale zásahem, který je vyjádřen obecně a vztahuje se na určitou množinu fyzických osob.</p>	
Výsledek, interpretace a dopad kauzy:	
<p>Nejvyšší soud se neztotožnil s názory soudů nižší instance, podle nichž nedošlo k zásahu do osobnostních práv, neboť nápis byl vyjádřen obecně bez vztahu ke konkrétní osobě, a žalobce se nemohl objektivně dotknout. Zrušil předcházející rozhodnutí a vrátil věc zpět k rozhodnutí soudu 1. instance.</p>	
Odůvodnění výběru kauzy:	

Jedná se o jediný soudně projednávaný případ obtěžování při poskytování služeb s cílem dosáhnout ochrany před obtěžováním z důvodu rasy v rámci ochrany osobnosti. Informace o rozsudku v publikaci: Čížinský Pavel a kol., Diskriminace – manuál pro pracovníky institucí, Poradna pro občanství, Praha 2006

Název kauzy:	Případ závodní kuchyně.
Datum podání žaloby:	23. květen 2003.
Referenční číslo:	Mimosoudní vyrovnání před vydáním rozsudku soudem.
Rozhodující orgán:	Krajský soud, Hradec Králové
Základní charakteristika:	
<p>Žalobkyně, která byla evidována na Úřadu práce dostala od tohoto úřadu doporučenku na místo pomocné nekvalifikované pracovnice v závodní kuchyni. Na doporučení byla jako kontaktní osoba uvedena pracovnice (M.Ř.), která nebyla provozovatelkou zařízení, ale měla vlastní živnostenské oprávnění. Tato pracovnice po krátkém pohovoru uchazečce oznámila, že jí nezaměstná, z důvodu jejího romského původu. Tento již jednou artikulovaný důvod také napsala do doporučenky od Úřadu práce.</p>	
Argumentace sporu:	
<p>Žalobkyně se cítila tímto jednáním velice ponížena a zasažena ve svých osobnostních právech, proto také podala proti podnikatelce žalobu na ochranu osobnosti. Svého nároku se domáhala s odkazem na porušení čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, která garantuje každému základní práva a svobody bez rozdílu etnického původu stěžovatele. Dále nelze podle § 1 odst. 1,3 zákona č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, odírat občanovi právo na zaměstnání, jež zahrnuje i právo na zprostředkování pracovního uplatnění, a to z důvodu rasy, barvy pleti, nebo etnického původu. Svého nároku se procesně domáhala zejména na základě § 11 občanského zákoníku, který deklaruje právo fyzické osoby domáhat se soudní ochrany své osobnosti, zejména občanské cti a lidské důstojnosti.</p>	
Klíčové skutečnosti, které byly objasněny:	
<p>Žalobkyně na základě popsaných faktů poukázala na skutečnost, že jednání jejímž byla aktérem naplňuje znaky diskriminace na základě etnického původu, které je zahrnováno pod širší pojem rasová diskriminace. Diskriminací se rozumí odlišné méně příznivé zacházení s osobou náležící k určité skupině oproti osobám jiné skupiny, kdy pro toto zacházení neexistuje přijatelné ospravedlnění sledovaným legitimním zájmem nebo kdy přijaté opatření není takovému legitimnímu zájmu přiměřené.</p>	
Výsledek, interpretace a dopad kauzy:	
<p>Osoba s vlastním živnostenským oprávněním s uvedením společné provozovny v daném případě jednala jménem druhé podnikatelky, i když sama po formální stránce zřejmě její zaměstnankyní nebyla. Podle názoru žalobkyně</p>	

proto není rozhodné, zda to byla podnikatelka, jejímž jménem tato osoba jednala, kdo přijal diskriminační zaměstnaneckou politiku, nebo zda pověřená osoba jednala v rozporu s jejími pokyny. Je-li zásah způsoben někým, kdo byl použit právníkem nebo fyzickou osobou k plnění její činnosti, postihne občanskoprávní sankce tuto právníkem nebo fyzickou osobu. V těchto případech se postupuje obdobně jako v případech náhrady škody (§420 odst. 2 občanského zákoníku).

Odůvodnění výběru kauzy:

Tato kauza zaujímá v celé diskriminační agendě, kterou monitoruje neziskový sektor v České republice, poměrně unikátní místo. Důkazní situace ve prospěch žalobkyně byla zřejmá a proto nakonec došlo k mimosoudnímu vyrovnání sporu.

Jedním z negativních dopadů této kauzy, která byla medializována, je nesporně fakt, že většina zaměstnavatelů si při odmítání uchazečů o zaměstnání vybírá nejrůznější zástupné důvody a od roku 2003 prakticky v ČR nevidujeme jako explicitní důvod odmítnutí přijetí do zaměstnání romský původ.

Žalovaná jednala zejména v rozporu s následujícími předpisy České republiky: Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.), Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.), zákon o zaměstnanosti (zákon č. 1/1991 Sb.), v tehdejší znění.

Žalobkyně vyvozovala svoji ochranu i z porušení čl 5,6 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem diskriminace, které jsou ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR integrální součástí právního řádu České republiky.